

SANAT EĞİTİMİNDE İŞBİRLİKLİ ÖĞRENME

COOPERATIVE LEARNING IN ART EDUCATION

Yıldız KURTULUŞ*

ÖZET: İşbirlikli öğrenme yöntemi, sanatlar/kültür eğitimi anlayışıyla düzenlenmiş bir öğrenme çevresinde, öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal alanda gelişmelerinin ve sanatsal ifade yeterliliklerinin desteklenmesinin üzerinde etkilidir. İşbirlikli öğrenme yöntemi öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirmekte; birbirlerinden öğrenmelerine, kaygılarını yenmelerine, içsel güdülenmeye yardım etmekte; öğrencilerin dersi ve okulu daha çok sevmesine, işbirliği ve yardımlaşma duygusu geliştirmelerine fırsat vermektedir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: *Sanat eğitimi, kültür eğitimi, işbirlikli öğrenme*

ABSTRACT: Students develop in a cognitive and affective domain and individual creative expression capacity by cooperative learning in a learning environment which was established for arts/cultural education. Cooperative learning method develops social skills of the students. This method also helps them to improve self-esteem, to provide face to face interaction, and to encourage their intrinsic motivation. Moreover, by the cooperative learning method students tend to like school better, develop peer norms in favor of doing well academically, and improve the understandings of cooperation and concern welfare of others.

KEY WORDS: *Art/cultural, art education, cooperative learning*

GİRİŞ

Sanat eğitimi, temelini insanın yaratıcılığın-
dan alan, eğitimin önemli bir alanıdır. Bireylerin
doğal yapılarına ve gereksinimlerine uygun bir
eğitim almaları için bilim gibi sanatı da öğren-
meleri, sanatsal etkinlik göstermeleri ve bu yol-
la yeni yaşantılar kazanmaları bir insan hakkı ol-
duğu gibi, çağdaş toplum açısından da bir yü-
kümlülüktür.

Bu yazıda sanat eğitimi üzerinde durulacak
ve sanat eğitimi alanında yapılmış işbirlikli öğ-
renme yöntemine ilişkin araştırmalara yer veri-

lecektir. Böylece sanat eğitimine ilişkin dersler-
de işbirlikli öğrenme yönteminin etkisi gösteril-
meye çalışılacaktır.

Sanat Eğitimi

Sanat eğitimi kavramı, yirminci yüzyılın baş-
larında gelişmiş ülkelerde ortaya çıkan bir eği-
tim akımının içinde oluşmuştur. Sanat eğitimi
kavramı geniş anlamda, güzel sanatların tüm
alanlarını ve biçimlerini içine alan, okul içi ve
okul dışı yaratıcı sanatsal eğitimi; dar anlamda
ise okuldaki ilgili dersleri tanımlamaktadır [1].
Tanımdaki "yaratıcı" niteliği önemlidir. Çünkü
sanat eğitimin amacı, diğer kuşakların yaptıklar-
ını yineleyen değil, yeni şeyler yapabilme ye-
terlilikleri olan insanlar yetiştirmektir.

Okullarımızda, özellikle ilköğretimde sanat
eğitimi kapsamında görülebilecek olan dersler,
öncelikle resim, müzik ve programa yeni giren
seçmeli drama dersleridir. Ayrıca türkçe ve be-
den eğitimi derslerinin, kuramsal olarak sanat
eğitimiyle ilişkisinin istenir olmasına karşın bu-
nun ne ölçüde programlanabildiği ve uygulan-
abildiği tartışmalıdır. Bu ders grubunun içinde,
yaratıcılığın geliştirildiği alan olarak resim der-
sinin ilk sırada yer aldığı görüşü yaygındır.

Güzel sanatların önemli bir alanı olarak eği-
tim sistemine girmiş olan resim dersinin, insana
kendini anlatacağı bir dil, bir anlatım yolu ka-
zandırması beklenir. Bu yolla insana, başkaları-
nı, çevreyi ve dünyayı yeniden kavrama olanağı
verilir. Bu süreçte insan, duyguların ve usun eği-
timi yoluyla niteliksel değişime uğrar.

Sanatın değişik tür ve dallarının, insanın de-
ğişik duyularına dayanan algı, duyum, duygula-
nımlarla ortaya çıkan sanatsal ifade türlerinin
birbirinden ayrılması, birbirinden uzaklaştırıl-

*Yrd. Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi - ANTALYA

ması ya da bazılarının dışlanması düşünülemez. Resim dersleri içeriğinde çeşitli sanatların ilişkisinin ve etkileşiminin yadsınmaması gibi, bu derslerin “sanat eğitimi” olarak adlandırılması da kapsamına daha uygun düşmektedir. Sanat eğitimi dizgesindeki derslerle ve diğer disiplinlerle ortak etkinliklerin düzenlenmesi ise sanatın hem bir öğretim alanı ve hem de bir eğitim yöntemi olması olgusunun ve eğitimin genel amaçlarının gereğidir. Böyle bir sanat eğitimi modeli, sanatlar/kültür eğitimi anlayışına varmaktadır.

Sanat eğitiminin bir diğer sorunsalı, öğretim boyutudur. Sanatın öğretilebilirliği konusu, sanat eğitiminin iki boyutu olan sanata ve eğitime ilişkin değişik anlayışlardan kaynaklanan tartışmalara yol açmıştır. Günümüzde öğretilebilirlikle, dış dünyadan, bilim ve teknolojiden koparak değil, onunla bağdaşarak, insanın her alanda yaratıcı, tasarlayıcı, düşünce üreten yanını pekiştiren [1] bir sanat eğitimi anlayışı giderek egemen olmaktadır.

Sanat eğitimindeki birikimin ürünü olan çağdaş görüşler, öğrencilerin bir bütün içinde sanatı anlaması, öğrenmesi ve yaratıcı etkinlikte bulunmasıyla, sanat eğitimi alanına yeni ve çağdaş bir kimlik kazandırılmasını içermektedir. Böylece sanat eğitimi, çağdaş ve yetkin bir kişilik geliştirme ve kültürlenme aracı olmaktadır.

Sanat eğitimi yaklaşımındaki değişim, yeni öğretim yöntemlerinin de geliştirilmesi gereğini duyurmaktadır. Eğitimde işbirliği temelinde ve grup etkileşimine açık öğrenme anlayışı ve bu çerçevede geliştirilen öğretim yöntemleri giderek daha çok ilgi çekmekte ve araştırma konusu olmaktadır. Eğitimin diğer alanlarında yürütülen bu araştırmaların, sanat eğitimi alanında da varlık göstermesi beklenir.

Çağımızda, ileri boyutlarda toplumsallaşmış işbirliğinin sanata yansımaları olarak yorumlanabilecek, grup çalışması gerektiren yeni sanat biçimleri ortaya çıkmaktadır. Bu olgu da, işbirlikli öğrenme yönteminin sanat eğitimindeki etkinliğinin araştırılmasının önemini arttırmaktadır.

Sanat Eğitiminde İşbirlikli Öğrenme Yöntemine İlişkin Araştırmalar

Güzel sanatların farklı türlerine ilişkin disiplinlere bağlı olarak yapılan yöntem araştırmalarında grup çalışması modellerine yer verilmektedir. Bunlardan kimileri yapılandırılmamış grup çalışmasını, kimileri de işbirlikli öğrenme yöntemini benimsemektedir.

İşbirlikli öğrenme bir grup çalışmasıdır, ancak her grup çalışması işbirlikli öğrenme değildir. Bir grup çalışmasının işbirlikli öğrenme olabilmesi için gruptaki öğrencilerin birbirleriyle etkileşerek, birbirlerine yardımcı olması ve ortaya ortak bir ürün koyması esastır [2].

Herhangi bir grup çalışmasında üyeler genellikle konuları paylaşır ve kendilerine düşen bölümü ayrı ayrı çalışırlar. Sanat eğitiminde bu türden grup çalışması yaygın olarak uygulanmaktadır. Plastik sanatlarda, grup çalışmasına olanak veren, geleneksel konulardan biri olan duvar resmi çalışmaları ürün amaçlı olup, bütün sınıfın birlikte çalışması şeklindeki bir yapılanma olarak görülmektedir. Keiler tarafından düzenlenen duvar resmi çalışması, sınıftaki bütün öğrencilerin tek grup halinde çalışmasına tipik bir örnektir [4]. Bu uygulamada bir ulusal gün için, bütün sınıfın katılımıyla oluşturulan eskiz üzerinde işbölümü yapılmış, öğrencilerin kendilerine ayrılan bölüm üzerinde çalışmalarıyla büyük boyutlu bir resim elde edilmiştir.

Diğer disiplinlerden farklı olarak, sanat eğitiminde işbirlikli öğrenme yaklaşımına yer verilmesi oldukça yenidir. Schiller, sanat eğitiminde ortaklaşa etkinliklerin çeşitli biçimlerde ortaya çıktığını, ancak etkili yöntemlerden biri olan işbirlikli öğrenmenin, plastik sanatlar eğitimi derslerinde çok az ilgi gördüğünü saptayarak; bu durumu, öğretmenlerin yaratıcı süreçte bireysel çabanın daha önemli olduğunu düşünmelerine bağlamaktadır. Bu eğilime karşın, plastik sanatlar eğitiminde duvar resmi çalışmalarının ve diğer büyük projelerin, genel olarak çok kişinin yaratıcı edimiyle ortaya çıktığı belirlenmektedir. Sanat öğretmenlerinin birbirleriyle ilişkilerinin az olmasının ve okullarda diğer ders öğretmenlerinden kopuk olarak atölyelerde çalışıyor olmalarının, işbirlikli öğrenme anlayışına ulaşıl-

masını geciktirdiği düşünülmektedir [3].

Amerika'da yaşayan Meksikalıların sanat eğitimi merkezi olan Chicana and Chicano Space tarafından önerilen duvar resmi için grup çalışması modelinde [5] ise çalışmanın amaçları, öğrencilerin konuyu onaylayan ya da karşı çıkan bir bakışla ele almaları, bunun için materyal, sembol ve biçim seçmeyi öğrenmeleri ve sınıf arkadaşlarıyla paylaşma sorumluluğu geliştirmeleridir.

Hauser, plastik sanatlar eğitiminde ortaklaşa öğrenme süreçlerinin kullanıldığı "A Collaborative Processing Model" olarak isimlendirdiği bir eğitim modeli oluşturmaktadır. Araştırmacı modelini, Vygotsky'nin dil ve eğitim düşüncelerinden hareketle, kişinin toplumsallaşması sürecinde işbirliği becerileriyle ilişkili olarak bilişimin gelişimi ve bilginin yapılandırılması ölçütleri ile belirlemektir. Öğrencilerin içsel güdülenmesi ve sanatı sanatçı gibi yaşayarak öğrenmeleri istenmektedir. Sanatın bir iletişim biçimi olduğu anlayışıyla öğretimin, öğrencilerin iletişimi, akranlarla grup çalışması, tüm sınıf çalışması ve eleştirilerle sürdürülmesi öngörülmektedir [6].

Carter, Steinbrick ve Smiley, sosyal bilgiler, İngilizce ve sanat eğitimi dersleri için işbirlikli öğrenme modeli konulu makalelerinde, tipik bireysel eylemler olarak görülen sanat çalışmalarında da işbirlikli öğrenmenin etkili bir yöntem olduğunu öne sürmektedirler. Doküma, baskı, seramik çalışmalarına ilişkin sanatsal süreçlerde, grup içi etkileşimin yaratıcı düşüncüyü harekete geçirebileceği, ekip çalışmasının sanat üretimindeki yetersizlik duygusunun azaltılmasına yardım edeceği savunmaktadır. Bu görüşlerle hazırlanan, "İşbirlikli Baskı Resim" başlıklı ders planında, yüksek baskı tekniği kullanılarak, öğrencilerin imgelerini birleştirip kompozisyonlar oluşturmaları ve grup baskısına dönüştürülme-ri gösterilmiştir [7].

Kurtuluş tarafından yapılan "Sanat Eğitiminde İşbirlikli Öğrenme- Resim-İş Derslerinde Bireysel Çalışmaların Yapılandırılmış Grup Çalışmasıyla Desteklenmesi" başlıklı araştırmada, resim-iş derslerinde işbirlikli öğrenme yönteminin

uygulandığı deney grubu ile bireysel öğrenme yönteminin uygulandığı kontrol grubunun bilişsel ve duyuşsal öğrenme ürünleri karşılaştırılmıştır. Araştırmanın bulguları; işbirlikli öğrenme yönteminin, öğrenmeler, öğrenci tutumları ve sanatsal ifade yeterlilikleri üzerinde, bireysel öğrenme yöntemine göre daha etkili olduğudur. İşbirlikli öğrenme yöntemi öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirmekte; birbirlerinden öğrenmelerine, kaygılarını yenmelerine, içsel güdülenmeye yardım etmekte; öğrencilerin dersi ve okulu daha çok sevmelerine, işbirliği ve yardımlaşma duygusu geliştirmelerine fırsat vermektedir. Verilerin çözümlenmesiyle ulaşılan bir diğer sonuç, işbirlikli öğrenme yönteminin hemen hemen tüm öğrenciler üzerinde etkili olduğu, bireysel çalışma yönteminin ise kimi öğrenciler üzerinde etkili olduğudur [8].

Plastik sanatlar dışında, yazın, eylem sanatları ve müzik çalışmalarıyla ilgili olarak işbirlikli öğrenme yöntemine yer veren araştırmalar da yapılmıştır.

Slavin, edebiyat dersinde (language arts), yazmayı geliştirici bir model kullanıldığını, öğrencilerin makalelerini planlayarak yazdıklarını, birbirlerinin yazılarını gözden geçirip düzelttiklerini, ekip olarak yayınlamak üzere hazırladıklarını anlatmaktadır. Derslerde, yazma becerisi, tanımlamalar, düzenlemeler, canlı betimlemelerin kullanımı ve dil becerisi için öğrencilerin güçleri birleştirilmiş ve yaratıcı yazın etkinliği oluşturulmuştur [9].

Eylem sanatları, ekip çalışmasını gerektiren sanat formları içerir. Bunun sonucu olarak, sanat eğitiminin bu alanında grup çalışmaları yaygındır. Sahnede yetkin bir dans gösterisi için, zamanın iyi kullanılması, insanları yönetmenin yanı sıra ortak hedeflerle ekip çalışması yapılmasını gerektirmektedir. Akranların oluşturduğu bir grup dansı hazırlığı, işbirliğini, dikkatli dinlemeyi, yönlendirme ve düzeltmelerin titizlikle izlenmesini, zamanında başlayan ve biten provaları kapsar. Böylesi etkinliklerde öğretmenler, farklı görüşlerin ortaya çıkması ve düşüncelerin geliştirilmesi için öğrencileri yaratıcı işbirliğine yön-

lendirilirler. Öğrencilerin yarışmanın ve işbirliğinin dinamiklerini anlamalarına yardım etmek için, rol dağılımının ardından başarılı bir bütünlük amacıyla işbirliği sağlanır. Grup çalışmasının başarısı için öğrenciler güdülenir [10].

Müzik derslerinde de işbirlikli öğrenmenin öğrencileri geliştirici etkinliği araştırmalarla doğrulanmıştır. Bilen, “İşbirlikli Öğrenmenin Müzik Öğretimi Ve Güdüsel Süreçler Üzerindeki Etkileri” başlıklı araştırmasında, müzik bilgilerinin öğrenilmesinde işbirlikli öğrenme yönteminin kulaktan nota ile ve kulaktan notalı öğrenme yöntemlerine göre daha etkili olduğunu bulmuştur. Araştırma bulgularına göre işbirlikli öğrenme, güzel şarkı söyleyebilme ve müziksel işitme becerilerinin, müziğe ilişkin olumlu tutumların ve güdülerin gelişiminde etkilidir. İşbirlikli öğrenme, öğrencilerde coşku yaratarak, derse ilgiyi ve katılımı arttırmaktadır. Öğrenciler, işbirlikli öğrenme yaşantılarını, diğer öğrenme yaşantılarına tercih etmektedir [11]. Kocabaş, “İşbirlikli Öğrenmenin Blok Flüt Öğretimi Ve Öğrenme Stratejileri Üzerindeki Etkileri” başlıklı araştırmasında, işbirlikli öğrenme tekniklerinin öğrencilerin müziğe ilişkin tutumları, müziksel alan bilgileri, müziği öğrenme stratejileri ve blok flüt çalma becerileri üzerinde, geleneksel öğrenme tekniklerinden olumlu yönde ve anlamlı derecede etkili olduğunu bulmuştur [12].

İşbirlikli Öğrenme Yaklaşımının Öğrenme Kuramları İçindeki Yeri

İşbirlikli öğrenme yaklaşımı, öğrenme kuramları arasında, yapıcı öğrenme-öğretme yaklaşımına yakın görünmektedir.

Yapıcı yaklaşımın temelinde yer alan epistemolojik anlayışa göre, bireylerin deneyimlerini kazandığı bir dış dünya vardır. Anlam bireylerden bağımsız olarak bu dünyada bulunmak yerine, bireyler tarafından dünyaya verilmektedir. Başka bir deyişle, nesnel bir gerçeklik yoktur ve anlam bireylerin deneyimleri ışığında, bireyler tarafından yapılandırılmaktadır. Böylece, herhangi bir olay ya da olgu ile ilgili bir çok anlam ve bakış açısı ortaya çıkmaktadır [13].

Yapıcı kurama göre, bilginin bireyin deneyimleri bağlamında içsel olarak yapılandırılması esastır. Öğrenme, öğrencinin bilgiyi edilgen olarak edinmesi değil, anlaması, yorumlaması, farklı bakış açılarını tanıyarak kendi bakış açısını geliştirmesi, geliştirdiği bakış açısını savunabilmesi ve günlük yaşamında gerçekleştirmesidir. Böylece etkileşimli öğrenme ortamları önem kazanmıştır. Yapıcı ortamlar, öğrenciye bilgi aktarma işlevi görmez, aksine öğrencinin bilgiyi yapılandırmasını destekleyecek olanakları sunar. Bilginin standartlaştırılmamış yapıcı sürecin ürünü olduğu anlayışının temelleri, öğrenme ve öğretme üzerinde çalışmış olan Dewey’e ve öğrenmenin temellerini açıklayan Kerschensteiner’e kadar uzanmaktadır. Yapıcı anlayış eğitim psikolojisi içinde, bilginin gerçekliğin kopyası değil, insan tarafından yeniden inşası olduğu şeklindeki düşüncelerle yer almaktadır [14].

Sınıf ortamında işbirlikli öğrenme ile tam öğrenmenin birlikte işe koşulmasıyla daha etkili bir öğrenme yaşantısı kazanılacağı da düşünülmektedir [12, 15]. İki öğrenme modelinin birleştirilmesi eklektik bir yapıya yol açabilir. Ancak diğer disiplinlerde olduğu gibi, sanat eğitimine ilişkin bir çok model, strateji, yöntem ve tekniğin geliştirilmiş olmasına karşın, oluşturulan seçeneklerin her birinin avantajlı ve dezavantajlı yönlerinden ötürü, öğretimde eklektik bir yaklaşıma doğru gidiş kaçınılmazdır [16].

SONUÇ

Yapılan araştırmalarla sanat eğitimi alanında, eğitimin diğer alanlarında olduğu gibi önemli ölçüde yöntembilim birikimi sağlanmıştır. İşbirlikli öğrenme yöntemine ilişkin, sanatın değişik türlerinin konu olduğu disiplinlerde araştırmalar yapılmıştır.

Sanat eğitiminde işbirlikli öğrenme konusunda derlenen araştırma sonuçları göstermektedir ki, işbirlikli öğrenme yöntemi, öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanlarda gelişmelerini desteklemekte; güdülenme düzeylerini, özgüvenlerini, tutumlarını ve iletişim becerilerini iyileştirmektedir.

Eğitim yöntemlerinin birbirinin eksikliğini tamamlamasının ve öğrencilerin değişik yöntemler yoluyla çeşitli olanaklara kavuşturulmalarının yararı da büyük görünmektedir.

KAYNAKÇA

- [1] San, İ. "Sanat Eğitimi Kuramları", Ankara. Tan Yayınları. s: 19 (1983).
- [2] Açıkgöz, K.Ü. "İşbirlikli Öğrenme Kuram Araştırma Uygulama" Malatya: Uğurel Matbaası (1992).
- [3] Schiller, M. "Teacher Education and Graduate Studies in Art Education", **Arts Education Policy Review**, 94:1, 23-27, (1992).
- [4] Keiler, M. "Art in the Classroom", Lincoln. University of Nebraska Press. p.175-177 (1955).
- [5] Chicana and Chicano Space. "Lesson Five: Making Art That Matters (Mural Option)", 19.05.1998, (<http://mati.eas.asu.edu:8421/ChicanArte/html-pages/Protest.L5-Mural.html>).
- [6] Houser, N., O. "A Collaborative Processing Model For Art Education", **Art Education**, 33-37 (1991).
- [7] Carter, S.A., Steinbrick, J.E., Smiley, F.M. "Curricular Histories a Cooperative Learning Model: Social Studies, English and Art", **Psychological Bulletin**, 213:2, 263-281 (1992).
- [8] Kurtuluş, Y. "Sanat Eğitiminde İşbirlikli Öğrenme-Resim-İş Derslerinde Bireysel Çalışmaların Yapılandırılmış Grup Çalışmasıyla Desteklenmesi", **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Ankara Üniversitesi, Ankara, s:139-141 (1998).
- [9] Slavin, R.E. "Cooperative Learning And Cooperative School", **Educational Leadership**, 45:3, 7-13 (1987).
- [10] Hanna, J., L. "Arts Education And The Transition To Work" **Arts Education Policy Review**, 96: 2, 32-39 (1994).
- [11] Bilen, S. "İşbirlikli Öğrenmenin Müzik Öğretimi ve Güdüsel Süreçler üzerindeki Etkileri", **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, s:iv (1995).
- [12] Kocabaş, A. "İşbirlikli Öğrenmenin Blokflüt Öğretimi ve Öğrenme Stratejileri Üzerindeki Etkileri", **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, s:iii (1995).
- [13] Alkan, C., Deryakulu, D., Şimşek, N. "Eğitim Teknolojisine Giriş Disiplin Süreç Ürün", Ankara: Önder Matbaacılık Ltd. Şti. s.56 (1995).
- [14] Mandl, H., Reinmann-Rothmeier, G., B. Weidenmann, A. Krapp, M. Hofer, G. L. Huber & H. Mandl (Hrsg.), *Unterrichten Und Lernumgebungen Gestalten* (Forschungsbericht Nr. 60), 10.05.1998, (<http://infix.emp.paed.uni-muenchen.de/nic/ss97/ressourcen/fb60.txt>).
- [15] Demirel, Ö. "Eğitimde Nitelik Geliştirmede İşbirliğine Dayalı Öğrenme İle Tam Öğrenmenin Yeri ve Önemi", **Eğitim ve Bilim**, 15:82, 3-10 (1991).
- [16] Açıkgöz, K.Ü. "Etkili Öğrenme ve Öğretme" İzmir: Kanyılmaz Matbaası s: 25-26 (1996).